

ІСТОРИКО-РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ПРЕДМЕТА СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «КОНТРАБАНДА»

Іваницький А.М.,

3 курс юридичного факультету

Хмельницького університету управління та права

Контрабанда може вважатися однією з найстаріших форм правопорушень. Вона бере свій початок з XII ст., коли англійський час уряд наклав обмеження на експорт вовни, таким чином надавши власникам тканинних мануфактур відповідну протекцію. Поки власники тканинних фабрик отримували прибуток, продавці вовни зазнавали збитків через низькі ціни на свою продукцію. У останніх було дві можливості: або продавати свою вовну нелегально закордонним покупцям або припиняти роботу. Не дивно, що багато з них почали займатися контрабандою вовни, експортуючи її нелегально, головним чином, у Фландрію. У 1272 р. король Едуард I впровадив митні правила з метою отримання додаткових коштів в

бюджет країни, яка зазнавала значних фінансових втрат через війни з Францією. Однак система попередження ухилення від зовнішньоторгових податків більш-менш була сформована лише у 1420-х рр. Імпортне мито було встановлене на топон, чай, бренди, ром, шовк, сіль тощо, і було настільки високим, що контрабандисти могли продавати ці товари по цінах нижче офіційних ціни й усе ще отримувати прибуток. Так, наприклад, у 1770-х рр. пляшка бренди, що купувалась у Франції за £1, могла бути продана в Англії за £4. Фунт чаю коштував 3 пенса і міг бути проданий за 25 пенсів. Слід відзначити, що в цей час контрабанда вважалась майже як послуга суспільству [4].

Законодавство стосовно контрабанди вперше датується XIV ст., коли в Англії в “Статуті про державні злочини” 1351 р. злочином вважалося отримання грошей від незаконної імпортової діяльності. Слід зазначити, що в процесі історичного розвитку, незважаючи на поширення антиконтрабандного законодавства, контрабанда майже завжди практикувалася. Так наприклад, у XVIII ст. одна третина чаю на Британські острови завозилася нелегально .

Словник *Merriam-Webster* визначає контрабанду як таємний протизаконний імпорт або експорт, зокрема, без сплати мита, визначеного законом . Інші джерела визначають походження терміну в англійській мові від німецького *smeugan* – прослизнути в щілину. Крім того, є ще версія походження від слова *smoky* – туман, серпанок, що використовувалось у Східній Фландрії [1].

На території слов'янських держав термін “контрабанда” починає використовуватись з епохи Петра I і походить воно від італійського *contrabbando* – контрабанда (від *contra* – контр-, противо-, *bando* – урядовий указ) .

Сама контрабанда як правопорушення і повністю змістовне поняття, яке ми звикли розуміти, з'явилося на території України у XVII - початку XVIII століття в період бурхливого розвитку товарно-грошових відносин, коли держави вважали не вигідним для себе безмитне ввезення та вивезення товарів і як результат закріплення норм, що забороняють ввезення і вивезення названих товарів. В середині XVII століття в Україні контрабанда закріплює своє «змістовне поняття» в Соборному Уложенні 1649 р. У цьому акті контрабандою вважалося приховане перевезення певного надлишкового товару з території держави. У 1667 р. коли прийняли Новоторговий статут контрабандою визнавалося не лише перевезення надлишкового вантажу, але й перевезення заборонених до експорту та імпорту товарів. Наприклад, заборонялося вивозити приватним особам з країни для торгівлі хліб, пеньку, ревінь, шовк, цінні сорти хутра тощо. У Митному статуті 1755 р. наводилися способи перевезення

контрабандних товарів: 1) поза митницею; 2) через митницю, але за допомогою їх служителів.

З цього можна зробити висновок, що контрабанда, вчинена в останній спосіб, розглядалася як вид службового злочину працівників митниці. У наступних нормативно-правових актах, в яких висвітлювалося поняття контрабанди, воно не зазнало чималих змін, а лише удосконалювалося та змінювалося відповідно до тогочасних реалій. Це такі акти як “Уложення про покарання кримінальні та виправні” зразка 1871 р., Кримінальне уложення 1902 р., Положення про контрабанду 1906 р. [6].

Контрабанда в історії СРСР розпочалася з прийняттям від 29.12.17 р. Декрета РРФСР “Про дозволи на ввезення та вивезення товарів”. Відповідно до цього декрету контрабандою визнавалося ввезення до країни та вивезення з її території товарів без відповідного дозволу і переслідувалося за законами республіки. 23 серпня 1922 року Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет (далі – ВУЦВК), затвердив Кримінальний кодекс УСРР. У ньому говорилося про контрабанду лише загальних рисах - як порушення законів і постанов про перевезення товарів через кордон. Досить серйозні зміни в кримінально-правову норму було внесено Декретом ВУЦВК і Радою Народних Комісарів (дла – РНК) від 1 березня 1926 р.

Вперше в радянському кримінальному законодавстві надавалося розгорнуте визначення контрабанди: «... Контрабанда, тобто переміщення через державний кордон товарів, цінностей, майна та інших предметів поза митними установами, чи через такі, але з приховуванням від митного контролю». Аналогічно було сформовано поняття і в Кримінальному кодексі УРСР 1927 р.

Затверджений Постановою ЦВК РНК СРСР 19 грудня 1928 р. Митний кодекс СРСР у ст. 164 та 165 давав загальне визначення простої контрабанди, а в ст. 166 - поняття кримінально караного, тобто кваліфікованої контрабанди.

Відповідно до КК УРСР 1960 р. кримінальна відповідальність за контрабанду встановлювалася ст. 70, 70-1 КК УРСР. Норми було розміщено в главі I згаданого КК. Вони входили до складу так званих “Інших злочинів проти держави”. Ця сукупність “інших злочинів проти держави” становила собою нормативно-правове утворення, яке складалося з різномірних кримінально-правових норм. Штучне поєднання різномірних складів злочину позбавляло можливості встановити єдиний для них родовий об’єкт.

Таким чином, контрабанда за КК УРСР 1960 р. належала до групи злочинів, що не мають єдиного родового об’єкта. Доповнюючи цей кодекс було прийнято ЗУ “ Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України у зв’язку з прийняттям Закону України "Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних

речовин, їх аналогів і прекурсорів" та Закон України "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" від 15.02.95 р., де вперше був поділений предмет контрабанди на 2 групи: валюту, цінності та інші предмети у великих розмірах, культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні, вибухові речовини, зброю та бойові припаси; наркотичні засоби, психотропні речовини або прекурсори, і відповідно створилися 2 окремих склади злочинів [5].

З прийняттям КК України 5.04.2001 р. перша група предметів контрабанди зазнала певних доповнень - культурні цінності замінено на історичні цінності та доповнено стратегічно важливими сировинними товарами. Також ці дві групи предметів було розміщено відповідного до родового об'єкта у різних розділах КК України [4].

Відповідно до ЗУ "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації" від 15.06.2010 р. до першої групи доповнено такий предмет контрабанди як спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації.

Згідно із ЗУ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фальсифікації лікарських засобів" від 08.09.2011 р., предмет складу контрабанди за ст. 305 було доповнено такими предметами як аналоги наркотичних засобів, психотропні речовини та фальсифіковані лікарські засоби.

Законом України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності" від 15.11. 2011 року було внесено суттєві зміни до диспозиції ст. 201 КК України . Так, з частини 1 цієї статті вилучено два види предмета контрабанди, а саме товари у великому розмірі та стратегічно важливі сировинні товари. Крім того, удосконалено редакцію норми щодо історичних цінностей, які відтепер є різновидом культурних цінностей як предмета контрабанди.

Отже, на сьогоднішній день можна визначити 2 види контрабанди в залежності від предмета злочину, і до них слід віднести: 1). культурні цінності; отруйні, сильнодіючі, вибухові речовини; радіоактивні матеріали; зброю та бойові припаси до неї (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації (ст.201 КК України); 2). наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби (ст.305 КК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтернет словник “Meriam-Webster”. – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/google>
2. Кримінальна відповідальність за контрабанду: національний та міжнародний досвід : монографія / Музика А.А., Савченко А.В., Процюк О.В. – К.: ПАЛИВОДА А.В. - 2011. – 276 с.
3. Кримінальний кодекс України // ВВРУ . -2001. - №25-26. - Ст. 360.
4. Лук'яненко О.В. Економічний зміст контрабанди: теоретичний аспект // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. Вип.368-369. Економіка. - Чернівці: Рута. - 2008.
5. Омельчук О. Кримінальна відповідальність за контрабанду за новим кримінальним кодексом України // Митна справа. – №6. – 2001. – С. 27-43.
6. Омельчук О. Кримінологічна характеристика контрабанди // Митна справа. – №4. – 2001. – С. 50-55.
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації: Закон України від 15.06.2010 р. (набрав чинність з 16.06.2010р.) (з м. і доп.) // ВВРУ. - 2010. - № 32. - Ст. 450.
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за незаконне поводження із спеціальними технічними засобами негласного отримання інформації: Закон України від 8.09.2011 р. (набрав чинність з 1.11.2011 р.) (з м. і доп.) // ВВРУ. – 2012. - №19-20. – Ст.168.

Науковий керівник Плисюк Наталія Миколаївна доцент кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права, кандидат юридичних наук